

Slovencev vstregli in vrh vsega tudi romanskim narodom zaklad slovenskega jezika odprt držali.

Mislino tedaj, da se spleča ta naša misel.

V Kobaridu 23. septembra.

A. Ž.

„Slavjanski Jug.“

Že v zadnjem listu „Novic“ naznanjene zabavno-podučne knjige „Slavjanski Jug“ 3. in 4. zvezek pri naša v ličnej obliki a) v srbsko-hrvaškem jeziku: Slike i pjesmice s podobo; Kmet, roman po L. Mühlbachovej od Ljubice H....ove; Ivan Mažuranić, životopisna črta s podobo; Sreča v nesreči, izvorna pripoviest Ferde Babića; Zale od Igrane, junačka pjesma Grgura Urlić-Ivanovića. (Početak.) Goar, pjesan Vitezslava Halke od J. Riegera. (Nastavak). Eliški, pjeva Janko Rečićak I. II.; Vila, Puškinova pjesma od Žarkoljuba F.....vića; Što je zlato...., od Palmovića; Slobodi, od Milana; Pod starim gradom sisačkim, od Iv. kr. Kr.; Vojnik pri odlazku, narodna; Junak Janko, narodna; Moja danguba, narodna; Agun-pašunica, narodna; Pri-pjevalica, narodna; Slike iz jugoslavenskoga naroda, narodopisna crta III. i IV. s podobami slovenskih in dalmatinskih nošinj; Hercegovci i Hercegovina, narodo- i zemljepisna crta od B. Frana Marie Miličevića. (Početak); Panihuda, ruska pripoviest od J. R.; Potočnica, Justova humoreska od L. M—ća; Razgled po Jugoslaviji, putopisne crte od Gjura Klarića s podobami: Ljubljana, rodna kuća Vodnikova, rodna kuća Prešernova, Trst, burzin trg v Trstu, Miramare, trg rimskoga stupa u Zadru, trg u Šibeniku, ribarski trg u Dubrovniku; Samuil Maširević, patriarh srbski, životopisna crta s podobo; Supruga nesretnika, pripoviest Marije pl. Roskovske; Junakov grob; Zimnjek večera; Prosjakinja, novela; Naprama lavu, lovacka crta; — v slovenskem jeziku: Lahkoumna Emica, izvirna vesela igra od Ljud. Tomšića. (Konec); dr. Jak. Radoslav Razlag, življenjepis od L. M. s podobo; Zvezdicam od Irgolića; Spomin od Lj. T.; Primóla, izvirna novela, spisal Podplegaški.

Mi priporočujemo ta list našim bralcem, ker v resnici mnogo podučne in zabavne tvarine v svojih spisih priobčuje. Ker je zvezku cena le 50 kr., upamo tudi, da se bode število naročnikov pomnožilo kmalu. Naročuje se na ta list pri vredništvu „Slavjanskega Juga“ v Karlovcu.

Politične stvari.

Govor poslanca Hermana

v deželnem zboru štirskem proti adresi.

Po tem, kar smo ravnokar slišali in kakor pripoveduje adresa, bili bi svobodni, prav svobodni in srečni. Temu nasproti družega ne rečem kakor: Čem glasneje se svoboda obeta, tem bolj se proti njej greši. Jaz si bom dovolil, gospôda moja, pokazati Vam reči od celó nasprotne strani.

V avstrijski državi biva mnogo ljudstev. Ko so se različne dežele in ljudstva zaporedoma vladarski rodovini habsburški podvrgla, niso tega storila brez pogojev in pogodb, ktere so zdaj njihove deželne pravice; tako so si zavarovali svoje individualitete in lastni život; vsa slava, vse blagostanje, vse spominske stavbe, vse rodoljubje z njegovimi velikimi čini, vsi sijajni spomini spadajo v avtonomno dobo teh dežel, in Avstrija je pri taki deželni zvezi — adresa bi rekla: pri taki „smeli državni snovi“ — srečno premagala največe nevihte in nevarnosti. Te dežele in ljudstva in tedaj tudi

država sama je jela pešati, ko je hotel vse pod eno odejo spraviti absolutizem, ki je vsegdar centralizator in v nobeni stroki človeške delavnosti ne trpi samostojnosti.

Centralizem in njegova slaboglasna sistema sta bila državo tako ob nič dela in vse človeško delovanje tako ustavila, da bo treba največega prizadevanja, združenja in približevanja, predno bomo mirno uživali dobrote omike in ustavnih pravic.

Nepreklicljiva oktoberska diploma priznava na zgodovinskem pravu stoječo individualiteto posamesnih kronovin in dežel, jim daje najširjo avtonomijo in stavi poročstvo za varnost in moč državino le v one pravne naprave, ktere enakomerno odgovarjajo zgodovinskemu pravu in djanskim razliknostim med posamesnimi kronovinami in deželami, kakor tudi tirjam njihne nerazrušljive čvrste zveze. Gospôda moja, to bi bila ona „smela državna snov“, na ktero kaže adresa.

To oktobersko diplomo, ki je precej na tanko izrekala, kako bi morala biti Avstrija kot država osnovana, dela je ob moč centralizajoča, vsiljena, nepremeljiva februarska ustava, ktera je deželno avtonomijo skrčila in strogo deželne zadeve prepustila razsodbi državnega zbora, čegar po umetnih volilnih redih stvorena nemška večina ni priznala potreb družih narodov in jim ravno nasprotno ravnala.

Veliko veselje je bilo tedaj, kakor zdaj zaradi decemberske ustave med nemško svojbino (coterie), ki je krmilo v roke dobila in čez žalost in proteste družih narodov ravno tako brezozirno in neusmiljeno na dnevni red prestopala, kakor zdaj. Kakor zdaj decemberska ustava, tako je bila tedaj februarska ustava rešiteljica in sreča, in le z mezincem se je dotakniti, bilo je toliko kakor razpad Avstrije, kakor zaničevanje postave. Tudi takrat je bilo „gorje zmaganim“ in siloma se je ustava izvrševala kakor zdaj; tudi februarško ustavo so hoteli oživotvoriti z zaporji, s časnikarstvom, ktero so stiskali, s silo, z razpuščenimi deželnimi zbori in posadnim stanjem, kakor zdaj hočejo oživotvoriti liberalno ero, in skladavec predstoječe adrese je, podpiran od deželnega zbora, takrat ogersko državno pravo ravno tako zanikoval ter kot ničlo in neveljavno izrekal, kakor zanikava dandanas česko državno pravo. Ravno to nam daje upanje, da bo skladavec nekdanj tudi še priznal česko pravo.

Gospod poročevalec je govoril o strohnelem državnem pravu českim: jaz si bom dovolil pokazati Vam samo en izgled: Gospôda moja, za dobro pravo Avgustenburžana ste, dasiravno ima Nemčija že več knezov kakor celi svet (smeh), preiskavali stare arhive in nabirali adrese; dobro državno pravo česko pa Vam je strohnelo!

Gospôda moja, takrat ste tudi dvalizem imenovali smelo državno snov, kakor imenujete dandanes federalizem. Toliko časa je upila advokatovsko-birokratična ustavna stranka v državnem zboru: „Avstrija smo mi“, dokler so jej Magjari v lasé skočili; ona se je vdala češ: „Ako ne moremo gospodariti po vsej Avstriji, gospodujmo vsaj v eni polovici!“ To je pa, se je upilo, le pomirje z Ogersko; le z Ogersko.

Za očetom nemogočega februarskega patenta pa je prišel mož, ki si je zapisal na svojo zastavo pomirje z vsemi narodi, ki je pot odprl do porazumljenja in prepustil pomirje z Ogersko ravnopravni sodbi družih narodov.

Gospôda moja, zastonj je bilo, da je bil septemberski manifest zaradi svojih nravnih načel splošno pomirljiv (ugovarjanje), da je manifest zaupanje v Avstrijo na novo zbudil, da ga je velika večina avstrijskih narodov zadovoljna sprejela. (Živo pogovarjanje.) Da! (Sme.)

Zastonj je bilo, da je bilo Belkredijevo ministerstvo preblago, da bi bilo s tiskovnimi pravdami preganjalo februariste, in da je za njegovih časov imel tisk dejansko največo svobodo; zastonj, da si je Belkredijevo ministerstvo pošteno prizadevalo državno gospodarstvo v red spraviti, davke znižati in da je bilo državnim upnikom pravično celo med vojsko, katero je od svojih sprednikov podedovalo; zastonj, da je hotelo kači birokraciji glavo streti in ljudstva z avtonomijo blagosloveno osrečiti; zastonj, da je najstrastnejše adrese februariskih deželnih zborov presvitlemu cesarju predložilo.

Gosp. Beust pa najkrotkejših, najbolj opravičenih in najbolj lojalnih (postavnih) adres federalističnih deželnih zborov cesarju ni predložil, ampak je deželne zbore razpustil — zastonj! Prijatelji ustave, ktera se je bila ustavila (sistovala), ministerstvu niso mogli nikdar opustiti, da jih je razkropilo in ob gospodarstvo delo. In na vse pretege so začeli ti nasprotniki pomirjenja z vsemi ljudstvi zvoniti plat zvoná s tem razkazajoči, da mora v Avstriji le njihova volja veljati in da jim je Avstrija in njihovo gospodovanje neločljivo zvezano. Še zdaj se niso tako imenovani liberalci tega strahu znebili, kakor smo danes videli, in ne bi bil liberalec, kdor bi cerkvene oblasti in cerkvenih oblastnikov ne grdil; kdor bi tega ne storil, ne bil bi liberalen kulturovec, ne korakal bi pred civilizacijo in liberalec bi vendar vsakdo rad bil. (Nemir.)

Da bi javno mnenje na-se natvezli, da bi kot liberalci veljali in pred civilizacijo koračili, skopali so versko vprašanje iz tal in uničiti konkordat ter vpeljati civilni zakon je bil začetek in neovrgljiv dokaz svobodomiselnosti.

Po Kraljevem Gradcu, kamor nas je peljala nesrečna politika nemška, ki nas je stala vsako leto 30 milijonov, izpehali so Avstrijo iz Nemčije in avstrijski narodi, ki se bogme zaradi tega niso mogli pritoževati, menili so, da se bo enkrat tudi že v Avstriji razvedrilo in da se bo končno pričela in vtrdila avstrijska politika, politika vseh in za vse narode. Le prehitro se je pokazalo, da je bilo to upanje prazno. Dobil smo državnika ptujca — žalibože nam dohajajo naši državniki zmerom le po istem vetru — državnika, ki Avstrije ni poznal. Temu je veljalo izgubo poravnati, in stare uplive zopet pridobiti; zatoraj je morala priti zveza s Francijo, različne poskušnje v južni Nemčiji, zatoraj se je bilo treba z Ogersko tudi pod kupom pobotati, državo razpoloviti, zapadno polovico centralizovati, na videz liberalizovati, germanizovati in antikonkordovati (smeh), da bi tako mogli državo očiščeno od slavizma v liberalnem svitu Nemčiji ponuditi — tako se bo godilo, g. m. (smeh) — tisti Nemčiji, v katero zdaj čez okno lezemo, ko so nas bili čez duri izpahnili (smeh).

Avstrijski Slovani bi imeli pri tem početju častno nalogo Nemčiji na čast, ali raje bi rekel Nemčiji v veliko sramoto in kletev, svoje kosti na nemška bojišča polagati.

Pametni možje pravijo, da te politike v Avstriji ne bo prej konec, predno ne doživimo, da se bomo drug drugega čez okna metali ali še kaj hujega.

Kar se ni dalo kriviti, to so razlomili in Slovanom se je skazala posebna beustovska ljubav, morali so na steno, nemška in magjarska stranka pa je pomagala. Deželnim zborom so vado nastavliali, jih strahovali, razpuščali, k umetnim volilnim redom so pripregli nelišano vladino siljenje (presijo), ljudski voditelji so morali iz dežele, ljudski uradniki in učitelji so prišli ob službe, zvesto Hrvaško so predali, stvarjale so se umetne večine, in tako se je — na levi in desni ljudstva v obraz zasmehovaje — v divjem direndaji proti pravi

ljudski večini in volji podilo v državni zbor, ki ni imel nikakoršne pravne podlage več, ker so bili februaristi priznaje ogersko ustavo sami zapustili februarisko ustavo, ktera jim je toliko rabila za agitacije.

Priznanje ogerske ustave ni podrlo samo osnovno postavo o državnem zastopu, ampak tudi deželna ustanovila (štatute) in tudi naš deželni zbor je brez postavne podlage (ugovor, klici: odstopiti). Državni zbor je postal ustavodejen zbor (konstituante), a ni imel zato nikakoršnega postavnega mandata; državni zbor nima nikakoršne postavne zveze s preteklostjo, kakor to, da so zopet februaristi v njem sedeli. (Ugovor.) V državnem zboru ni bil zastopan česko-moravski narod; ustavil se je bil izvanredni državni zbor, v katerega je narod česko-moravski vstopiti hotel, da bi roko v pomirje ponudil; v tako imenovani ustavni državni zbor so ga bili sicer povabili, a ne da bi se posvetoval o podlagah, na katerih naj bi stalo avstrijsko pravo; ne, te podlage je ministerski reskript od 4. februarja s kratka vsilil, pokorščino so hoteli ne svetov.

(Konec prihodnjič.)

Zabavno berilo.

Uhaček pri mlinu.

Basen. Spisal Fr. Z.

Mlinar Kuček vrnivši se s svojim osličkom iz bližnje vasi, razbaše dve polni vreči iznad prekrižanega hrbta njegovega, ter ga pustil pred mlinom, pod katerim teče lep potok. Čeravno se je pa uhačku medpotoma hrbet šibil, da mu je jezik molel iz ust, vendar danes ni glave pobešal, kaj pa, še bolj ko po navadi nosil je glavo po konci. Tudi Kučku se je to čudno zdelo, odkod da ima uhaček danes tako oholost; toraj ga, predno odide, še z nekaj dvoumnim smehljejem pogleda misleč si: Res čudno je to!

Toda, to je že stara, da se bistre glave ne čislajo po vrednosti. Tako je bilo tudi tukaj. Da je vedel naš Kuček, kakošen filozof tiči danes v njegovem osletu, objel bi ga bil, in nakrmil s tečnejšo pičo nego je ne vredni osat. Ali kako si je uhaček tako hitro glavo izbistril? Čujte.

Ko sta bila prišla s Kukcem v ono vas, privezal ga je blizo županijskega urada. Tu sta pa sedela na kamenenih klopih dva častivredna „liberalca“, županijski tajnik Cepeliga, tako imenovan, ker so mu ljudje zamerili, da je imel predolge noge, pa Miško, trdovraten sovražnik dosedanjemu stanu reči, ker je bil oni dan na boben prišel. Dobro. Ta dva sta se pomenkovala o svobodi, o konkordatu, o civilni poroki itd. Hentaj te, to je bila uhačku prava univërza. Da-si sta jezik tako grdo pačila, vendar uhaček se ni spotikal nad tem; kajti bil je kozmopolit v tem obziru i tudi slovnico bi bil že kedaj prebral, ko bi mu bil kdo ovsa na-njo vsul. Kaj tacega ni še nikdar čul. To je bilo modrovanje! Vse resnica, vse jedro, bliskovita bistroumnost. Uhaček je bil vès vznesen, po njegovih žlahnih živcih se je bliskala žarovita navdušenost. Nekatere točke so ga tako navduševale, da ni mogel kar več zamolčati glasnih slava- i pravoklicev, ter jel je rigati i nevedoma motiti globokomiseljna govornika; a ker se je prepogostoma oglasil, dobil kar naenkrat iz svobodnih Miškovih rok prav robot kamen v rebra kot prvi sad svoje svobodnjaške zamaknjenosti. Tu se je uhaček pa še le pravega modrijana skazal. Pravijo, da, ko je nekdo klofotal Sokrata, je ta mirno opomnil: Kakošenkrat je vendar dobro čelado imeti; naš uhaček pa celó zinil ni, da mu je bila osoda danes tako ne-

zakaj ni dala izločiti tiste zneske od preobloženja, ki so po izkazih od 1865. leta že znani, in zakaj teh zneskov za 1866. in 1867. leto ni za odpis svetovala?

To je sicer znano, da gospod finančne direkcije voditelj noče pripoznati, da bi bila naša dežela z gruntnim davkom preobložena, in da je po brošurah in časnikih skušal nasprotno dokazati; al prašanje je to: imali on pravico, svojo voljo postavljati na mesto Najvišega sklepa in jasnega ministerskega ukaza, in ubozemu ljudstvu kratiti, kar mu je Njih Veličanstva milost velikodušno podelila? — Pa tudi nekatere c. k. kantonske gosposke niso storile svoje dolžnosti. Tako se za 1866. leto kočevskemu in ribniškemu okraju ni čisto nič, in laškemu samo 104 gold. 74 kr. odpisalo, čeravno je sploh znano, da spadajo ti okraji med najsiromašnejše. Radoliškemu okraju se je za 1866. leto samo 243 gld., in Kranjskogorskemu samo 24 gld. 56 kr. odpisalo, čeravno je tudi znano, da so bili ljudje teh krajev zadnja leta v taki stiski, da so domovino zapuščali in se v Ameriko selili.

Tako ne sme dalje trpeti. Dobrota, po Njih Veličanstvu deželi podeljena, ne sme zavisna biti od dobre volje posamesnih uradnikov, ampak naj pride popolnoma in enakomerno v del vsem, katerem je po Najvišem sklepu namenjena. Za trdno se je nadjati, da bode c. kr. deželne vlade predsedstvo, pod katero so zdaj tako finančne, kakor politične oblasti naše dežele postavljene, ostro na to gledalo, da se Najviša volja in dotični ministerski ukazi na tanko dopolnijo.

Odbor tedaj svetuje:

Slavni deželni zbor naj sklene:

Slavno c. kr. deželne vlade predsedstvo se prosi, naj blagovoli skrbeti, da bodo tako c. kr. finančna direkcija, kakor c. k. politične okrajne gosposke Najviši sklep od 31. decembra 1864. leta in visokega c. kr. finančnega ministerstva ukaz, naznanjeni po c. kr. deželne vlade predsedstvu od 24. julija 1866. l., št 2004, na tanko in po vseh okrajih enako spolnovali, ter navsvete, koliko in komu se ima kaj odpisati, konec vsacega leta, in to pred ko mogoče, predlagale.

Gospodarska novica.

Premije za olepšanje vasi.

Ogersko ministerstvo bode razpisalo premije (darilo) takim soseskam na kmetih, ktere vas olepšajo, zlasti pota in kolovoze široke in kolikor je mogoče, na ravnost naredijo, poleg potov, kjer koli je mogoče, drevesa zasadijo, gnojnišča zadej za hleve skrita naredijo, za dobre vodnjake, stezé in mostove skrbijo in sploh si v vsem za red in snažnost prizadevajo.

Ta misel je hvale vredna, in če tudi je posebno Ogre treba pripraviti v to, da si snažijo vasi, popravljajo ceste itd., vendar bi tudi pri nas take premije imele dober vspeh, kajti tudi pri nas je treba poprav. In če drugzega ne, saj naša gnojnišča so večidel ne le nečedno, marveč tudi prav neumno napravljena.

Politične stvari.

Govor poslanca Hermana

v deželnem zboru štirskem proti adresi.

(Konec.)

Pokorščino so tirjali v državnem zboru a ne svetov. Kdor je temu ugovarjal, kdor je hotel s protestom iti v državni zbor, tega so zavrnil; umetno stvorjeni večini deželnega zbora češkega in moravskega ste brez pravne podlage; ko je državni zbor brez Čehov razso-

jeval o češkem državnem pravu in o Češki grešil je proti ustavnemu načelu: Nil de nobis sine nobis. Upor češki ni nepostaven.

Namestu da bi se bil pogajal s centralisti in federalisti, ki so želeli državino enoto, in si tako pridobil zaveznikov tikraj Litve, pričel je g. Beust enostransko dogovore z Ogri, ki so ga rabili na svojo korist, in da bi se mu nespametno, prehiteno ter nedržavniško pomirje potrdilo, sklical je zbor ljudskih zastopnikov, ki so si bili pa ravno tako malo svesti svoje dolžnosti ohraniti Avstrijo kakor g. Beust, ki so se odrekli pravici, da sme njihov glas ravno toliko veljati kakor ogerski, ki so privolili, da so se naše javne zadeve na troje razdelile in so sprejeli prisiljeno stanje in javno pogodbo, ktera je dala Ogrom ves hasek, nam vso škodo.

Gospôda moja, o politični strani te pogodbe in o razcepljenji države v dva kosa ne govorim, nasledki se bodo že sami kazali; pritožujemo se zaradi lahkomišljenosti, s katero je državni zbor naše narodno-gospodarske interese predal preslabemu dvalističnemu gospodarstvu, pritožujemo se o financijelni pogodbi, ktero bomo morali mi plačati z državnim bankerotom, povekšanimi davki in deficitom. Če premislimo, kako bogato je Ogerska z zemljišči obdarovana, koliko menj davkov plačuje, kako hitro se zdaj prevaža, moramo sprevideti, da se naše kmetijstvo z ogerskim ne more kosati, da mora toraj naš kmet priti na nič.

In za vsa ta bremena, g. m., za raztrganje državino smo dobili civilni zakon, emancipacijo židov, in lečno jed skrpanih osnovnih postav doktrinarne vrednosti, abstraktne, raztegljive stavke, kakor na priliko „pred postavo so vsi enaki“ — „uradnije so vsem odprte“ — „lastninsko, hišno pravo, osebna svoboda, pismena tajnost se ne sme skruniti“ — samo pravice, ki so nam nekoliko že v drugih postavah zagotovljene, nekoliko pa se v vsaki količkaj pošteni državi same ob sebi umejo. (Smeh.)

Mi smo dobili pravico prošnje podajati, a dejansko le za one, ki hočejo slavo peti novi eri, njenim stvoriteljem in podpornikom; mi smo dobili tiskovno svobodo, ki pa dejansko le za nemško-centralistične zabavljive časnike velja, kateri prav po živinsko proti Slovonom divjajo. (Živahno ugovarjanje in sikanje.)

Dobili smo pravico zborovati, vendar se federalisti te pravice ne smejo posluževati; dobili smo porotne sodbe na papirji, postavo o odgovornosti ministrov — sedanje ministerstvo pa naj federalistom še tako neusmiljeno na prste stopa, nemška stranka ga ne bo nikdar zatožila — ločilo se je pravosodje od uprave, a brez znamenite koristi za ljudstvo, ker je ostal stari birokratični red; dobili smo organizacijo brez dovoljenja deželnega zbora in jaz trdim, da morebiti še pri nobeni poprejšnjih organizacij ni protekcija, nepotizem in narodna strast toliko moči imela, kakor pri zadnji. (Nemir na levi, na desni klici: Prav dobro.) Dobili smo ustavo, ktera zapadno polovico države zopet izroča slaboglasni centralizaciji; ustavo, ki zahteva, da bi se kronovine in dežele s svojimi pravicami in tradicijami pogubile v vsiljeni državni snovi, ustavo, ki je suhoparen prepis onega izvirnika, ki je na domačih tleh pokazal svojo puhlost. Naše deželne zadeve, uprava, pravosodje, bogočastje in poduk centralizuje se na Dunaji, kamor se staka vsa popačenost (klici: To je preveč, dolg nemir.)

Gospôda moja, izmed nemške večine državnega zbora smo dobili nemško ministerstvo strogo po pravilih svoje stranke urejeno — kaj iz tega izvira, je očitno.

Dobili smo §. 19. državnih osnovnih postav — da se ga Bog usmili! Dvajset let sèm se v Avstriji nihče več ne drzne ravnopravnost vseh narodov v teoriji za-

metovati; ali dejansko je vse ostalo, kakor je bilo. Vse tožbe, vse prošnje, vse pritožbe se razgubé po zamolklih prostorih upravnih. — Kdo pazi, da bi se narodna ravnopravnost izvrševala. Morebiti tisti, katerim je ravnopravnost potrebna? Ne! Oni, ki sami trdé, da so njeni nasprotniki; a tudi najboljše postave ne koristijo, če uradniki najnižji in najvišji ne spoštujejo in ne ljubijo naroda, za katerega so postave. S paragrafom 19. le opoziciji usta maše, in srditeje kakor le kedaj se kaže staro germanizujoče divjanje samo da v ustavni obliki, in ako si pregledamo vse, kar smo najnovejši čas doživeli, zdi se nam, kakor da bi se naravnost na to delalo, da bi se vse slovanstvo pokončalo. (Nemir.) Še zmirom gospoduje tujstvo v šolah, in Slovenec se tu svojemu narodu izneveruje, da ga potem morejo rabiti proti lastnemu rodu (nemir, ugovor); še zmirom gospoduje tujstvo po uradih, dasiravno bi ne trebalo drugzega nego ministerskega ukaza, da bi uradniki uradovali v jeziku tistega naroda, čegar kruh jedó; in s pomočjo raznarodene birokracije se sili tujstvo v srenjo, v okrajni zastop, v deželni zbor in tu svojo sodbo dela o slovenskem narodu, narodnjaka pa povsodi v kot stavijo. Ljudski jezik so spehali, da je ostal samo še po vaséh, kjer se ne more razvijati, in ravnopraven je le še slovenski goldinar, s katerim se davek plačuje. Gospôda moja, tujec je pri nas vsemogočen, v svoji lastni hiši je Slovenec le hlapec, a tujec njegov gospod. Narodovo truplo je razkosano, osamljeni si prizadevajo narodni poslanci v posamesnih deželnih zbora, v tej osamljenosti pa so brez moči.

Gospoda moja, više deželne oblastnije, kakor je videti slabo umevajo slovenski narod in nas narodnih poslancev tu tudi nočete razumeti. (Smeh.) Zastonj je, da tu sedimo; v tem deželnem zboru ne bomo slovenski poslanci nikdar nič dosegli. Vsled nemškega liberalizma so Slovenci brez zastopnika v deželnem odboru, dasiravno jih je $\frac{2}{5}$ vseh deželnih prebivalcev.

Gospoda moja, temu zlu se ne pride popred v oči, predno se Slovenci ne ločijo od Vas in se ne združijo vsi v eno celoto. Dá, ločiti se morajo in potem združiti v eno narodno in politično individualiteto. (Dolg smeh.)

Vsaka reč le nekoliko časa trpi. Deželni zbor bo potem tem uspešneje deloval; prepiri in ovajevanje bo nehalo, uprava bo lažja in cenejša. Taka preuredba je živa potreba za Slovence kakor za Nemce; dokler se nam ne prizná naša narodna individualiteta, dokler nimamo odločene svoje dežele, kar nam bo individualnost varovalo, dokler ne obvelja naš jezik, dokler smo brez narodne uprave, ktera bo prirojeno krepost ljudsko razvijala, toliko časa je za nas ravnopravnost prazna pena. (Klici: za nas!) Dá! za nas!

Pričeta liberalna sistema narodne ravnopravnosti ne more dati, niti jej je ravnopravnost po volji, ker je ona nasprotna načelom te sisteme, ktera tirjajo izključljivo nadvlado enega plemena; ta sistema ne more narodom miru in sloge niti dati niti ju hoteti. Sloga, ki stoji na enaki pravici za vse, bila bi konec te sisteme, ktera se mora le z onimi sredstvi obdržati, ktera so jo mogočo storila, z razdvojenjem in silo.

Sedanja liberalna sistema ne more državi olajšati težkih bremen: ona potrebuje stoječe vojske, da ž njo kroti nezadovoljene narode (nemir, oho), ona se ne more birokraciji odpovedati, birokracija je njena najkrepkejša podpora vzlasti v slovanskih deželah.

Sedanja liberalna sistema ne more trpeti svobodnega tiska, ako noče sama sebi jame kopati; ona ne more dovoliti avtonomije, kajti avtonomija in centralizacija ste si podobni kakor noč in dan. Gospôda moja,

vladajoča sistema je toliko kakor zaukazovati in služiti; prvo ni liberalno, drugo svobodo izključuje. Liberalna sistema, kakoršna zdaj vlada, je pokazala, da je goljufiva, vso svojo svobodo mora sama uničiti. Le resnično omikani, nramni, domoljubni možje naj bi vladati smeli. „Po njihovem sadu jih bote spoznali.“ Ozrite se okolo sebe, g. m. Povsodi upor, povsodi strupena nezadovoljnost, povsodi razdraženost — samo nasledki žaljene pravice. Na drugi strani sila in žuganje, kakor da bi bila ljudstva samo zaradi sedanje ustave na svetu. Povsodi se povzdigujejo značaji, katerih ne moremo boljše prištevati; boljši in blageji morajo odstopati in molčati in demoralizacija napreduje. Čutila za vladajočo hišo so se ohladila, vera v Avstrijo je zbežala, ljudstva sama pa propadajo bolj in bolj v siromaščino, ker jim je od vzeta edina nramna zaslomba, vera na pravičnost svoje vlade.

Veča in večja bojazen se mora lotiti vsacega avstrijskega domoljuba videčega tako počenjanje; poprašuje se: Ali ni nikogar več, ki bi se postavil na narodno podlago?

Gospôda moja, mi se obračamo od vsega, kar nam je pridobila nova era, za nas nima ustava in parlamentarno ministerstvo nikakoršne pravne veljave (oho, živi ugovori), mi se obračamo od liberalizma obstoječega v frazah, od liberalizma doktrinarnega, kateri bistvo in poročstvo svobode išče v ustavnih papirjih in osnovnih pravicah; mi se obračamo od liberalizma, ki se je rodil iz narodnega zatiranja in ščuvanja, in se samo s temi sredstvi tudi obdržati more.

Avstrije ne more vrediti samo politična svoboda, naj bi se še tako obilna pripoznala; najprvo se mora zadovoljiti narodnim željam in tirjavam. Tega je pa pričakovati le v federalistično vrejeni državi. Avstrijske razmere so take, da stoji politična svoboda v drugi, narodna svoboda v prvi vrsti (živo ugovarjanje). Gospôda moja, avstrijskim narodom je ljubši vladin absolutizem, kakor absolutizem katerega drugzega naroda; Slovan noče le fizično životariti, kakor živina, nego se hoče tudi politično in narodno razvijati, in gotovo niso prenapete tirjatve slovanskih narodov, katerih večno prošnje je v svetovni zgodovini zapisano; samo to tirjajo, kar drugi narodi že dolgo imajo in uživajo.

Gospôda moja, vsaktera centralizujoča poskušnja bo nezadovoljnost v državi množila, in narode v tuja naročja gonila. Avstrija se more vrediti le na podlagi starih deželnih pravic po skupnem delovanju med deželnimi zbora in krono. Vse obotavljanje, gospôda moja, je brezuspešno; preštejte sami sebe in preštejte druge. Vlada in narodi si prizadevajo in potrošajo svoje najboljše moči v mejusobni borbi, preštejte se in čem bolj slovanski živelj odivate, tem težje postaja stanje Nemcev, in kakor ste Vi nekaj klicali: Vrnimo se, pobotajmo se z Ogri; tako kličemo zdaj mi: Vrnite se, pobotajte se s Čehi, pobotajte se z vsemi narodi!

Po „Slov. Narod.“

Slovstvene stvari.

Tudi nekaj o slovensko-nemškem slovarju.

V poslednjem listu „Novic“ sem čital nasvet, naj se v slovensko-nemškem slovarju vsaki slovenski besedi dodá tudi latinski pomen, da bi benečanski Slovenci s pomočjo italijanščine laglje slovenske besede razumeli. A ta nasvet se meni ne zdi dober. Kdor latinščino in italijanščino ume, dobro vé, da ni vsega dar lahko iz latinščine najti pravega italijanskega pomena, kajti večina besedi je taka, da ves drug pomen